

วิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องทางธรรมะ

คำนำ

สมเด็จพระราชนนีศรีสังวาลย์ ทรงประกับปัญหา
ธรรมบางข้อ เกี่ยวแก่เรื่องวิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องทาง
ธรรมะ โดยลดความโถก ความโกรธ ความหลง ว่าจะพึง
ปฏิบัติได้อย่างไร สืบเนื่องไปถึงเรื่องกิเลสตัณหา จึงได้
โปรดให้อารามนาราษณ์สากล (สุวทุมโน) วัดบรร-
นิเวศวิหาร ถวายวิสัชนา พร้อมกันนี้ ได้ประทานพระคำริ
เกี่ยวแก่เรื่อง โลกสัจจะ สมมุติสัจจะ และปรมตสัจจะ
เพื่อเรียนเรียงรวมเข้าเป็นเรื่องเดียวกัน ครั้นพระราษณ์-
สากลได้เรียนเรียงถวาย และได้แก้ไขในแนวความโดย
พระประสงค์แล้ว ได้ประทานพระอนุญาตให้พิมพ์เผยแพร่
พร้อมที่เป็นประโยชน์นั่นต่อไป

วิธีปฏิบัติตนให้ถูกต้องทางธรรมะ

วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องทางธรรมะ คือ ปฏิบัติตนโดยลดความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งว่าถูกต้องในทางที่ดีของโลกด้วย ความโลก โกรธ หลง เป็นอย่างไร ทำในจึงต้องลด จะได้กล่าวต่อไป

ความโลก อยากจะได้ อยากจะเป็น ในทรัพย์สิ่งของในตำแหน่งของผู้อื่น หรือที่ไม่ควรจะได้จะเป็นของตน ความโกรธ เกื้องแก่น เพราะไม่ได้ดังใจ หรือเพราะขัดใจ ไม่ถูกใจ ไม่ตรงใจ จนถึงจะต้องให้ได้ในทางร้าย หรือจะต้องตอบโต้ในทางร้ายให้สามัคัน หรือยิ่งกว่า ไม่ห่วงใหลไม่ใช้นัญญาพินิจให้รู้เหตุผล จึงหลงตนเอง คือไม่รู้จักตนเองตามที่เป็นจริง หลงทาง คือลืมเอาทางที่ผิดเดินทางที่ผิด เพราะไม่มีมนสิการ (ใส่ใจพิจารณา) โดยแยกชาย ไม่ห่วงที่มี เพราะไม่ใช้นัญญามนสิการโดยแยกชาย นี่เป็นมูลฐานให้โลก ให้โกรธ ดังกล่าวมาแล้วด้วย กล่าวรวมกันว่า ทั้งสามนี้เป็นกิเลส คือเครื่องเสรื่องหน่อง เพราะเป็นมูลเหตุก่อเจตนาให้ประกอบกรรมที่เสรื่องหน่องคืออุทุจริตทางกายวาจาใจต่าง ๆ

กิเลสมี๒อย่าง คือ อัตกิเลส กิเลสทางใจ กรรมกิเลส กิเลสทางกรรม ในทางโลกของมนุษย์ ลำพัง กิเลสทางใจอย่างเดียว ยังไม่เรียกกันว่าเป็นกิเลส ต่อเมื่อเป็นกิเลสทางกรรม (การกระทำ) จึงจะเรียก กันว่าเป็น

ท่านอยากรู้ถึงความโลกไปเสียอีก แต่การแปลภาษาโดยเฉพาะศัพท์ธรรม เป็นการยากที่จะหาคำให้ตรงความหมายกัน จึงต้องอาศัยอธิบาย ได้อธิบายความหมายของคำว่า โลก มาแล้ว ส่วนคำว่าตัณหานี้ ใช้หมายถึงความอยากรู้เป็นวิสัยของโลก เมื่อเป็นโลกุตร (เห็นหรือพื้นโลก) จึงจะสัมตัณหานะ พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “โลกอันตัณหากล้อม” และพระawanที่ได้กล่าวไว้ว่า “พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า พึงอาศัยตัณหานะตัณหานี้” ท่านพระawanที่อธิบายไว้เอง ถือเอาแต่ใจความย่อ ๆ ว่า “คือคิดปรารถนาว่า ท่านผู้นี้อนึ่งได้บรรลุวินมุตติแล้ว เมื่อไรจากได้บรรลุบัง” จะนั้น ในวิสัยโลกทั่วไป จึงยังมีและอาศัยตัณหานะ เพื่อก่อสร้างความดีแต่ถ้าเป็นความอยากรู้ทางที่ผิดก็มีโทษ และถ้าแรงจนถึงเป็นโลกที่ให้ทำทุจริต ก็เป็นภัยเลสที่จะต้องปฏิบัติลดลง ทั้งถ้าเป็นทักษะของตัณหานะ ก็จะเดือดร้อนไม่มีสุข เช่นเมื่อยากรักมาก ๆ ได้เท่าไรไม่พอ หรืออยากรดีมากไป ก็กระเสือกกระสนให้ทำงานเกินกำลัง ที่แรกแม่ไม่ได้คิดจะทำทุจริต แต่ความอยากรู้อยู่ในใจก็ต้องรู้ดังไปให้ทำได้ จึงจำต้องลดลงอีกเหมือนกัน ให้อ่ายในระดับที่พอดี ลดลงได้ จึงจะเป็นไทยใจของตนเองและมีสุข

วิธีที่จะลดความโลกโกรธหลง คือ หัดใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้ด้วยชั้น ด้วยการใส่ใจพิจารณาโดยแบบคายคือโดยเหตุผลที่ไม่อယูในอำนาจของความโลก โกรธ หลง ปัญญาที่จะหัดใช้พิจารณาให้รู้ดังนี้ ทุก ๆ คน ย่อมมีอยู่

เป็นฟันน้อยหรือมาก แต่ถึงจะมีน้อย ก็สูงกว่าสัตว์ดิรัจลาน
แน่ สัตว์ดิรัจลานบางพวกล่าจะมีความรู้อยู่บ้าง ดังสังเกต
จากกิริยาของแมวในขณะที่ลักป่า มีอาการซ่อนเจตนา
 เช่น ทำเดินเมียงเข้าไป หรือหมอบคออยู่เฉย ๆ เมื่อئอน
 ไม่เออใจใส่ ได้ท่ากีกานปลาจึงหนีไปโดยเร็ว กิริยาที่แสดง
 ออกของแมวดังนี้ แสดงว่า แมวรู้ว่าปลาเป็นสิ่งที่เข้าของ
 หวง และการที่ทำนั้นเป็นความผิด จึงต้องรีบหนี เมื่อ
 แมวยังรู้ว่าผิด ใจคนจึงไม่รู้ว่าผิด คนย่อมรู้ได้ก่อน
 แน่นอน แต่คนที่ทำช้ำทำผิดนักไม่ใช่ความรู้หรือไม่ใช่
 บัญญาพินิจให้เกิดความรู้ ไปใช้ความโลก ความโกรธ
 ความหลง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ถูกความโลก โกรธ
 หลงเป็นนายใช้ให้ทำ ส่วนความรู้ไม่ได้ใช้ น่าจะเป็น
 เพราะมีกำลังอ่อนกว่า ดังเช่นตัวอย่างว่า ใจหนึ่งคิดจะทำ
 ทุจริต อีกใจหนึ่งคิดว่า นี่เป็นความชั่วความผิด ไม่ดี
 อย่าทำ แต่ใจที่คิดจะทำ ยังงั้น มักกลัวผิดก็จะนอยู่อย่างนี้
 แหละ ทำดีไม่เห็นจะพอใช้สักที ถ้าใจที่คิดอยากร้าย
 ทางทุจริต (โลก) แรงกว่า ก็เป็นฝ่ายชนะ ผลก็คือทำ
 ทุจริต ถ้าใจที่รู้ผิดชอบแรงกว่าก็ชนะ ผลก็คือไม่ทำทุจริต
 จะนั้น วิธีปฏิบัติที่ถูกต้องก็คือ ปฏิบัติเสริมกำลังให้แก่
 ความรู้ในความดีความชั่ว ด้วยการเพิ่มพูนความรู้นี้ โดย
 หมั่นใส่ใจพิจารณาให้แบบถูก ให้ดีด้วยเหตุผลที่เป็นเสรี
 จากความโลกโกรธหลง กับด้วยการเพิ่มกำลังสมบทด้วย
 คุณสมบัติเหล่านี้ คือ ความเคราะห์เชื้อพึงกฤษณา ศรัณย์
 คตินิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ความพากเพียร

พยาญ ความมีสติ ความตั้งใจมั่นคงแน่วแน่ กำลังสม
เหล่านี้ประกอบกันเข้ากับความรู้ดังกล่าว ก็รวมเป็นกำลัง
ใจฝ่ายธรรมะ คือฝ่ายดี จะเอาชนะฝ่ายกิเลสได้ เครื่อง
ยั่วเย้ายให้อยากทำทุจริตก็จะยั่วไม่สำเร็จ เพราะมีกำลังใจ
ฝ่ายธรรมะแข็งแรงกว่าต่อต้านไว้ได้ คนที่ติดสุรา หรือติด
ยาเสพติดให้ไทย อาจเลิกได้ด้วยกำลังใจที่เด็ดเดี่ยว ฉะนั้น
หากมีกำลังใจฝ่ายธรรมะ ในนั้นจะลดความโลภโกรธหลง
ไม่ได้ กำลังใจดังกล่าวใน มีความรู้นี้และเป็นข้อสำคัญ จึง
กล่าวไว้ข้างต้นว่า ให้หัดใช้นัญญาเพื่อให้เกิดความรู้ด้วยชั่ว

จะกล่าวถึงความเพิ่มพูนความรู้อีกอย่างหนึ่ง ความรู้
ที่ได้จากบัญญา คือ ความรู้ในสังฆะ (ความจริง) สังฆะ^๑
มีซับซ้อนกันอยู่หลายชั้นหลายอย่าง ดังเช่นที่จะกล่าว
ต่อไป

โลกสังฆะ สังฆะของโลก เช่น กน ศัตว์คิริจาน
ตนไม้ ภูษา เพราะในโลกมีสิ่งเหล่านี้อยู่จริง จึงเป็น^๒
สังฆะของโลกแต่ละอย่าง

สมมุติสังฆะ สังฆะโดยสมมุติ คำว่า สมมุติ แปลว่า
รู้พร้อมกัน รู้ด้วยกัน แต่มีใช้กันอยู่๒ คำ คือ สมมุติ
(มีสรระ) กับ สมมติ (ไม่มีสรระ) ในพจนานุกรมฉบับ
ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓ ใช้ในความหมายอย่าง
เดียวกันว่า “สมมต สมมติ สมมุติ ก. ตกลงกันว่า,
ยินยอมกันว่า. สัน. ต่างว่า” ในดิกชั้นนะรี บาลี ของ
ที่. ดับบลิว. รีส เดวิดต์ ให้คำแปลต่างกันว่า สมมติ
สงบ, พักผ่อน, ส่วน สมมุติ ตกลง, อนุมติ เป็นต้น

กล่าวเฉพาะในความหมายว่า รู้พร้อมกัน รู้ด้วยกัน หรือ
ทดลอง อนุมัติ ดังกล่าวในสัจจะข้อนี้ ในตำราศพท่องกีฬา
นปปที่นิภาสจิ ใช้ว่า สมนุติ (เหมือนกับดิกชนนารีของ
รีส เดวิดส์) แต่ในตำราภาษาบาลีบ้างเล่ม และในพระ
ไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ พ.ศ. ๒๔๗๑ ใช้ สมนติ (ไม่มี
สาระ) เมื่อพื้น ดูในตำราศพที่สันสกฤตเที่ยบ ในดิกชน-
นารีของ วะมัน ชีวาราม อปเต ใช้รูปเดียวกันว่า สมนต
สำมติ อีกฉบับหนึ่ง ใช้ว่า สมนติ (ไม่มีสาระ) ประมวล
ເຫັນແລ້ວ น่าจะใช้ได้ทั้ง๒รูป คือสมนุติสัจจะ สมนติ-
สัจจะ

สัจจะโดยสมนุติ ก็อ โดยทดลอง ยินยอม อนุมัติกัน
เช่นชื่อของคน ชื่อของสัตว์ ชื่อของต้นไม้ ภูเขา เป็นต้น
ซึ่งตั้งขึนเรียกรักกัน โดยทดลองยินยอมพร้อมกันว่าใช้ชื่อนั้น
 เช่น ต้นมะม่วง ต้นทุเรียน ชื่อวัตถุที่คนนำไม้เป็นต้น
 มาปูรุ่งแต่งประกอบเข้า เช่น โตะ เก้าอี้ เป็นสมนุติสัจจะ
 แม้ภาษาที่พูดต่างๆ เช่น ภาษาไทย จีน แรก ฝรั่ง
 เป็นสมนติสัจจะ เช่นเดียวกัน เพราะตั้งคำขึ้น สำหรับ
 พูดเขียนทรัพรองใช้พร้อม ๆ กัน ในชนชาติที่พูดภาษา
 เดียวกัน สมนุติดังกล่าว เป็นสัจจะขึน เพราะทดลอง
 ยินยอมพร้อมกัน เช่นเมื่อตั้งชื่อให้แก่ต้นไม้ชนิดหนึ่งว่า
 ต้นมะม่วง ต้นไม้ชนิดนี้ก็เป็นต้นมะม่วงขึนจริง โกร ฯ
 พากันเรียกว่ามะม่วง ถ้าเรียกเป็นอย่างอื่นก็ผิด ไม่มีโกร
 รู้บอร์ง ทั้งอาจเป็นพูดเท็จอีกด้วย เช่นเมื่อเดินผ่านต้น
 มะม่วงมา ถูกถามว่า ได้เดินผ่านต้นมะม่วงมาหรือเปล่า

ตอบทั้งรู้ว่า ไม่ได้เดินผ่านมา ก็เป็นพดเท็จ เพราะ
ความจริงได้เดินผ่านมา ทกอย่างที่สมมุติขึ้นแล้ว ก็กล้าย
เป็นสังจะขึ้นโดยสมมุติดังนี้

ปรนตถกสัจจะ สัจจะโดยปรนตถก คือ เด็ขาด คำว่า
ปรนตถก ประกอบขึ้นจาก ปรน อย่างยิ่ง, สูงสุด+อัตถ
เนื้อความ, ประโยชน์, ผล, ความดี แปลรวมกันว่า เนื่อง
ความอย่างยิ่ง, ประโยชน์อย่างยิ่ง เป็นต้น เมื่อใช้กับสัจจะ
หมายถึงสัจจะโดยเนื้อความและอีกดอย่างยิ่ง คือ โดยเด็ขาด
มิใช่โดยโลกบัญญัติ หรือโดยสมมุติ เช่น คนสัตว์ดิรัจช
ajan ตนไม่ภูษา ที่เป็นโลกสัจจะ หรือคนชื่อนั้นชื่อนี้ น
บรรดาศักดิ์อย่างนั้นอย่างนั้น ที่เป็นสมมุติสัจจะ แต่เมื่อว่า
โดยปรนตถกสัจจะแล้ว ก็ไม่มีคน ไม่มีสัตว์ดิรัจชajan ไม่มี
ภูษา ตนไม่ไม่มีนาย ข. นาง อ. มีแต่บันธ์ อายตนะ ชาติ
หรือนี่แต่หริสัจจะ ๔ คือ ทุกข์ เหตุเกิดทุกข์ ความดับ
ทุกข์ ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ดังมีคณาแสดงปร
นตถกสัจจะบทหนึ่ง แปลความว่า “ทุกข์มีอยู่ แต่ไครๆ ผู้ถึง
ทุกข์ไม่มี การทำมีอยู่ แต่ผู้ทำไม่มี ความดับมีอยู่ แต่บุคคล
ผู้ดับไม่มี ทางมีอยู่ แต่บุคคลผู้ไปไม่มี” การอธิบายทาง
ปรนตถก ก็อธิบายไปตามแนวธรรมล้วน ๆ ไม่พูดถึงสัตว์
บุคคล เช่นว่า เมื่อส่วนต่าง ๆ อันเรียกว่า “ชาติ” มา
ประกอบปูรุ่งแต่งกันขึ้นเรียกว่า “สังหาร” ตามที่เรียกกัน
ต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วในโลกสัจจะ สมมุติสัจจะ ระยะแรก
ที่ก่อเกิดขึ้น เป็นชาติ (ความเกิด) ต่อไปเป็นชา (ความ
แก่) ในที่สุดก็แตกแยกออกจากกัน เป็นมรณะ (ความ

ตา) เมื่อยังมีเหตุ ราตรุทั้งหลายก็มาประกอบปูรุ่งแต่ง กันอีก จนกว่าจะสิ้นเหตุ จึงจะหยุดประกอบปูรุ่งแต่งเป็น อะไร ๆ อีกต่อไป

สังฆะนีชั้นขึ้นกันหลายชั้นหลายอย่างดังนี้ ถ้านำไป พูดกันผิดที่ผิดทาง ก็สับสนไม่เข้าใจ ชีวิตที่ยังดำเนินอยู่ ในโลก ต้องอาศัยสังฆะทั้งหมดนี้ จึงอยู่ได้ จะมีเพียง ปรัมพัตสังฆจะอย่างเดียว หาได้ไม่ เมื่อตอนอย่างตนไม่เป็น ถ้ามีแต่แก่น ก็อยู่ไม่ได้ ต้องมีหัวปล้อง กะร้อ กง ใน เป็นตน แม้พระพุทธศาสนาจะแสดงธรรม เมื่อตอนอย่าง ตนไม่ ที่มีพร้อมทุกอย่าง คือประกอบด้วยสังฆะทุกอย่าง เช่น วินัยและศีลธรรมเบื้องตน เป็นไปทางโลกสังฆะ สมมุติสังฆะ ธรรมชั้นสูงจึงหนักไปทางปรัมพัตสังฆะ จน ถึงเป็นปรัมพัตถ้วน และปรัมพัตถ้วนนั้น เป็นไปในการ ปฏิบัติภายในจิตใจแท้ๆ แต่สำหรับเป็นข้อปฏิบัติทางกาย (แม้ของพระอรหันต์) ก็เป็นไปตามควรแก่โลกสังฆะ สมมุติสังฆะ เช่น ศีล หรือวินัยดังกล่าวแล้ว

มนุษย์เราเกิดมา มีบัญญาที่ทำให้รู้จักคิดอ่าน จึงใช้ บัญญาปรับปรุงตนเองให้เจริญขึ้น พื้นจากเป็นสัตว์ป่าคน บ้า มาเป็นคนบ้าน คนเมือง มีความเจริญ เห็นประโยชน์ ของการอยู่ด้วยกันอย่างมีระเบียบ ด้วยความสงบ สุข จึงได้ตั้งคตินิยม บนบรรณเนียมประเพณีที่เห็นกัน ยินยอมกันว่าดีงามขึ้น จนถึงตั้งเป็นกฎหมายบังคับ และ ตั้งศาสนาขึ้น สำหรับเป็นทางปฏิบัติท่องกาภਯาจai ทั้ง เพื่อเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวของใจ ด้วยความประสงค์ที่ประ-

มวลเข้ามาได้ว่า เพื่อเว้นการที่ควรเว้น ประพฤติการที่ควรประพฤติ จะได้ความคุณกันอยู่อย่างมีระเบียบและมีความสุขสงบ สิ่งทั้งปวงที่ดีนั้นนี้ โดยมากตั้งขึนตามโลกสักจะสมนุติสักจะ จึงนับเป็นสักจะเหล่านี้ด้วย ถ้าไม่มีpermตัตสักจะคือเหตุผลที่แท้จริงเป็นมูลฐานอยู่บ้าง ตั้งกันนั้นแล้ว ก็เลิกกันไปคราวหนึ่ง ๆ บางอย่างก็เลิกเริ่ว เช่นความนิยมที่เรียกว่าสมัยนิยม แม้ศาสนาหรือศีลธรรมในศาสนา ก็เช่นเดียวกัน ถ้ามีมูลฐานจากpermตัตสักจะด้วย ก็ตั้งอยู่ยังนั้น ถ้าแสดงคำสอนเป็นpermตัตสักจะโดยแท้ ก็จัดตั้งอยู่ได้ตลอดไป

ศาสนา หรือศีลธรรมในศาสนา กฏหมาย ตลอดถึงคตินิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในหมู่ชนที่เจริญ เพื่อความอยู่ด้วยกันอย่างมีระเบียบเรียบร้อย และมีความสงบสุข ว่าเฉพาะทางศีลธรรมแม้ในหมู่โกรกต้องมีศีลธรรมในหมู่โกรด้วยกัน คือ ไม่ลักขโมย ไม่หักหลังกันเองเป็นต้น คณที่ใช้ความโลก โกรธ หลง ไม่มีศีลธรรมแก่กันอีก แต่ก็ต้องมีศีลธรรมแก่ตนเอง และผู้ที่ตนรัก เช่น เปี้ยดเบี้ยนตัดรอนผู้อื่น รวมรวมทรัพย์อำนาจมา ก็เพื่อบำรุงตนและผู้ที่ตนรัก ไม่มีจักคิดเบี้ยดเบี้ยนตัดรอนตนและผู้ที่ตนรักเลย และคณที่ช่วยร้าย จะดำรงชีวิตมีความสุขอยู่ได้ ก็ เพราะไม่มีผู้ร้ายอื่นมาทำร้าย ซึ่งว่าอยู่ได้ด้วยศีลธรรมของคุณอื่น ถึงตนเองจะไม่มีศีลธรรม ฉะนั้น ถ้าคิดสักหน่อยเดียวเท่านั้น ก็จะเห็นว่า ศีลธรรมเป็นสิ่งจำเป็นต้องมีอยู่เป็นเครื่องนำรุ้งรักษาโลก

ให้ดำเนินอยู่ได้

การหัดใช้ความคิดตามเหตุผลที่ไม่ขึ้นอยู่ในอำนาจของโลกゴ对其真实 เป็นทางเพิ่มพูนความรู้ในสังจจะ และเมื่อหัดคิดไปจนถึงประมัตถ์จะ เพียงถึง แก่ ตาย ที่ทุกๆ คนต้องประสบ พูดสั้น ๆ ก็คือคิดถึงความตายกันบ้าง ก็จะเป็นวิธีลดความโลกゴ对其真实 ได้มาก และถ้ายังได้คิดให้รู้ซึ่งถึงความดีความชั่ว ถึงประโยชน์ของศีลธรรม ของศาสนา ก็จะทำให้ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรม ให้ประกอบประโยชน์คุณงามความดีเพื่อตน และเพื่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังนี้ ก็จะเป็นการใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์ได้มาก ซึ่งอ้วว่าเป็นการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามทางธรรมะ พระพุทธเจ้าได้ตรัสพระธรรมบทไว้คำานนั่ง แปลความว่า “ชีวิตเพียงวันเดียวของผู้ที่มีบัญญาเพ่งพินิจ ประเสริฐกว่าผู้ที่ทราบบัญญา มีจิตใจไม่มั่นคง ถึงจะมีชีวิตอยู่ตั้งร้อยปี”

พิมพ์ที่ บริษัท โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพาณิช จำกัด ๘๙๑ ถนนพระราม ๑ กรุงเทพฯ
นางบุญพร คง ต. สุวรรณ ผู้พิมพ์โฆษณา พ.ศ. ๒๕๖๑